

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

גליון 16

פרשת וישב תש"פ

בענין אי הדלקת נר חנוכה יכולה לעלות לשני בתים יחד

פריטי, דהנה איתא בגמ' בשבת (דף כ"א:) 'ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך', וברש"י שם ביאר 'נר איש וביתו, נר אחד בכל לילה, ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד', והיינו דמעיקר הדין בלא הידור איש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד.

ולענין אכסנאי אמר רב ששת אכסנאי דאינו חשוב מבני הבית ליפטר בנר איש וביתו אלא חייב בנר חנוכה בעצמו, אמנם על ידי שמשותף בפרטי עם הבעה"ב סגי כדי שתעלה לו הדלקת בעל הבית.

יבואר שנחלקו הפוסקים האם שני בעלי בתים החלוקים בעיסתם יכולים לצאת בהדלקת אחד ע"י השתתפות של השני בפרוטה

והנה נחלקו הפוסקים האם האי הילכתא דאכסנאי משותף בפרטי אינו אלא באורח המתארח אצל בעל הבית, בזה סגי להשתתף בפרטי, אבל בשני בני אדם הדרים בבית אחד וחלוקים בעיסתם שכל אחד אוכל משל עצמו ואינו אוכל משל חברו ואין דיור אחד לשניהם, לא סגי להשתתף בפרטי וצריכים כל אחד להדליק בעצמו, או דגם בב' בעלי בתים שחלוקים בעיסתם ג"כ מהני אם האחד מדליק וחברו משותף עמו בפרטי הוא גם כן יוצא בהדלקתו.

ובביאור הלכה (סי' רע"ז) כתב דנחלקו בזה הלבוש והפרי חדש, ולמעשה כבר נחלקו בזה הראשונים, הפרי חדש כתב שהמגיד משנה ביאר את דברי הרמב"ם שכתב נר שיש לו ב' פיות עולה לשני בני אדם, דאירי בשני בעלי בתים שצריכים כל אחד להדליק בפני עצמו שגר של ב' פיות עולה לשניהם, ומבואר מדבריו דאינם יכולים להשתתף שכתב דחייבים להדליק כל אחד בפני עצמו, והטור (סי' תרע"ז) הביא מדברי רב שר שלום גאון שאם יש כמה בתים בחצר, אחד מדליק בפתח החצר והשאר משתתפים עמו, ומבואר מדבריו דגם בשני בעלי בתים החלוקים בעיסתם מהני להשתתף בפרוטה.³

יבואר האם טעם הדין דאכסנאי הוא מתורת שליחות או מדין נר איש וביתו

והנה לכא' צריך לבאר טעם מחלוקתם אם מועילה השתתפות גם לשני בעלי בתים דתליא ביסוד טעמא דאכסנאי משותף בפרוטה, דהנה יש להסתפק בביאור האי דינא דאכסנאי משותף בפרוטה, דהנה בפשוטו היה נראה לבאר דאכסנאי היה לו ליחשב כחלק מבני הבית וא"כ היה ראוי שייצא יד"ח בהדלקת הבעל הבית כדי נר איש וביתו שבכל בית מדליקים נר אחד, אבל כיון שהוא אינו אלא אורח ואינו גר שם בקביעות עליו להשתתף עם הבעל הבית בפרוטה כדי שיהי' נחשב הנה גם כשלו ובוהו שפיר יצא מדין נר איש וביתו שהרי בביתו דלוק נר חנוכה אלא שבלא שיתוף אינו נטפל לבעל הבית אבל על ידי שיתוף בנרו חשיב שנו דלוק בביתו.

אמנם אפשר לפרש דינא דאכסנאי באופן אחר דאכסנאי כיון דאינו דר בקביעות בבית אינו יכול לצאת מדין נר איש וביתו דהא דמדליקין נר

נסתפקתי בבחור ישיבה שדר בבניין הישיבה למעלה מעשרים אמה ומדליק בפתח החצר למטה, ורוצה להשתתף בפרוטה עם מי שמדליק בפתח חדרו למעלה, אבל בחדרו אין מי שמדליק בפתח החדר אבל יש פתח של חדר אחר מצד ימין לפתח ביתו ששם יש מי שמדליק בפתח החדר, ונסתפק אי מהני להשתתף בפרטי ולהשתתף עמו בהדלקת נר, ואע"פ שלדידיה יהיה הנר חנוכה מימין ליד המזוזה מכל מקום אינו מעכב וכשאי אפשר להדליק בשמאל הפתח מדליקין בימין הפתח, ונסתפק האם אפשר לצאת בהדלקה שמדליקין בשביל חדר אחר לחדרו שלו כיון שאין הדלקה זו נעשית בשבילו להכי אינו יוצא בהדלקה זו ואפשר כיון שהנר חנוכה עומד בפתח ביתו יוצא יד"ח אע"פ שלא הודלק בשביל חדרו שלו.

והנה לענין מזוזה כה"ג בשני בתים שיש להם פתח צמוד באופן ששניהם צריכים מזוזה באותו מקום, כתב הטור סימן רפ"ו בשם רש"י דמהני ויעוין שם בט"ז שהביא מהמרדכי שתמה בזה מנ"ל הא דמהני מזוזה אחת לשני פתחים,² ועכ"פ מבואר שם בב"ח דמהני ועולה המזוזה לזה ולזה, [וגם אין בזה חשש משום אין עושין מצוות חבילות חבילות דזה מקום המזוזה לשני הבתים], ונסתפקתי אם בנר חנוכה גם כן אפשר שיעלה נר אחד לשני פתחים על ידי שיתוף בפרטי.

יבואר הדין דאכסנאי משותף בפרוטה בהדלקת בעל הבית

והנה איתא בגמ' שבת דף כ"ג ע"א 'אמר ר' ששת אכסנאי משותף בפרטי, א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפרטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליק עלי בגו ביתאי', והנה יש להסתפק בעיקר האי דינא דאכסנאי משותף בפרטי מאי מהני האי

יבואר מקום ההדלקה בישיבות

הנה כבר דשו בו רבים בענין מקום ההדלקה בזמנינו לענין בית הגבוה מעשרים אמה האם חדר המדרגות נחשב כחצר וצריך להדליק בפתח חדר המדרגות, או דלמא אינו נחשב כחצר ומדליקין בחדר המדרגות על פתח ביתו, ומטו בשם מרן ההח"א שסבר דחדר המדרגות בזמנינו שאין עושין בו תשמישי חצר אינו נחשב כחצר להדליק בו נר חנוכה, ובשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ידוע דסבר שחדר המדרגות נחשב כחצר להדליק בפתחו נר חנוכה, וכן שמעתי שהורה מרן בעל הקה"י להרב הגאון ר' מרדכי קרלין שליט"א שהיה גר ברח' רשב"ם באותו בניין שהיה גר מרן הסטיפלר זצ"ל, ודירתו היה למעלה מעשרים אמה והורה לו שידליק בפתח הבניין למטה, וכן היה מנהג ירושלים מקדמת דנא, והנה בבנין של הישיבה שבחדר המדרגות ובמסדרונות עושים צרכי בית ואוכלים שם ושותים שם נראה שהוא כחצר שבזמן המשנה ושפיר אפשר להדליק בפתח הבניין לכולי עמלא. ויש הנוהגים להדליק בפתח הבניין בברכה ומשתתפים בפרוטה עם אותו שמדליק בפתח חדרו לצאת ידי כולם.

² יעוין בט"ז יורה דעה סימן רפ"ו ס"ק י"א וז"ל בטור כתוב פרש"י בזה כגון שיש במקצוע הבית פצים קבוע ושני פתחים מחותכין בו אחד לצפון וא' למערב וקבע מזוזה בפנים בחלל פתח הצפוני וכשהדלת פתוחה הוא אחורי הדלת אם יש בעובי הפצים עובי הבדלה טפח בין פתח לפתח צריך מזוזה אחרת לפתח מערבי הואיל ואין המזוזה בחללה ואם לאו א"צ מזוזה אחרת שהרי היא כמונחת בחלל עצמו עכ"ל, והקשה המרדכי על רש"י מנא ליה הא ופי' הר"ן כגון שיש אצל פתח חדר שצריך מזוזה ויש פצים שם שהוא ימין לזה ולזה וכיון שאין ביניהם טפח יוצא במזוזה אחת עכ"ל, פי' הדוקשה לו לפרש"י הא כשיכנס בפתח המערב הוה המזוזה לשמאלו שהרי הפצים הוה לשמאל הנכנס שם והיאך יוצא במזוזה ההיא וע"כ צריך לומר שכיון שקבעה בפתח הצפוני וישם באותו פתח הוה המזוזה לימין הנכנס מהני גם לפתח המערב ועל זה הקשה מנא ליה הא ע"כ פירש הר"ן שיש חדר שם שנכנסים לאותו חדר דרך פתח המערב ולשם זה נעשה אותו פתח ונמצא דהוה המזוזה בימין הנכנס מבית לאותו חדר דרך פתח המערבי ובדרך זה חזק ואמץ מו"ח ז"ל והאריך בביאורו ובדרישה ופרישה האריך ג"כ בפי' דבר זה של רש"י וההיתר הוא מכח שכיון שנעשה בעיקר קביעותו לימין סגי גם בפתח השני שהוא לשמאל, וכי' עכ"ל.

אחד בבית לכל בני הבית אינו אלא להדרים שם בקביעות אבל אכסנאי שאינו קבוע בבית אינו נחשב ככל בני הבית, אלא ע"י שהוא מושתתף עם הבעל הבית הרי הוא עושה אותו שלוחו וההדלקה מועלת לו מדין שליחות שנחשב שגם הוא הדליק.

יבואר דהיכא שהשליח מחויב באותה המצווה שציווה המשלח אינו יכול להיות שלוחו

אכן לכאורה צריך ביאור דאי מהני שליחות בהדלקת נר חנוכה א"כ אמאי בעי להשתתף בפריטי הרי שליחות מהני בכל התורה כולה, ולמה לא תהני שליחות לנר חנוכה שידליק בעל הבית עבורו גם בלא שישתתף האכסנאי בפריטי.

ולכאורה צריך לומר דהנה ברמב"ן (שבת סוף פרק ר"א דמילה) כתב דהחילוק בין מצוות שמברכים עליהם 'על מצוות' לבין מצוות שמברכים עליהם בלשון לעשות כמו להדליק וכדו', דבמצוות שאין מועיל להם שליחות אלא האדם חייב בעצמו לעשותם מברכים בלשון לעשות, ובמצוות שיכול לעשותם על ידי שליחות מברכים 'על'.

וברמב"ן שם נתקשה אמאי במילת גרים מברך 'למול את הגרים' ובמילה דעלמא מברכים 'על המילה', וכתב ליישב וז"ל 'ואפשר דמילת גר חובה גמורה היא על המל ובעי לברוכי למול דהא לא מתעבדא ע"י שליח אלא כל דמהיל מצוה דנפשי עביד, ועיקר', עכ"ל, ומבואר בדבריו דהמל את הגרים שאני משום דהוי מצווה שאי אפשר לעשותה בשליחות מפני שכל ישראל מחויבים בה בשווה וכיון שכן אם ימנה אדם אחד להיות שלוחו למול אינו מועיל לו, דכיון דהשליח חייב בפני עצמו למול א"כ אינו עושה את מעשה השליחות מפני ציווי המשלח אלא מפני ציווי עצמו⁴, וכיון שכן מברכים למול את הגרים⁵.

וכיון דמבואר דלא שייך לעשות שליחות במצווה שגם השליח מחויב בה א"כ מבואר היטב מדוע באכסנאי בעינן שישתתף בפריטי ואינו מועיל שידליק הבעל הבית בשליחות האכסנאי בלא השתתפות בפריטי, מאחר דגם בעל הבית מחויב בהדלקה לא תעלה השליחות לאכסנאי, ורק ע"י שמשותף עמו א"כ הרי הנר הוא גם להמשלח בזה מועילה השליחות להחשב בהדלקה ידידיה⁶.

וא"כ יש לומר דהפוסקים הנ"ל נחלקו בשני הטעמים המבוארים, דלהסוברים

⁴ ובקונטרס השליחות להגרש"ש סימן כ"ד כתב דהא דלא מהני שליחות בדבר שהשליח חייב בו להמשלח דהוי כמו שליחות לדבר עבירה דאין מועלת השליחות כיון דאמרין דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והיינו טעמא כיון דהתורה ציוותה שלא לעשותו אם כן אינו פועל על פי דעת המשלח דאין לו לשמוע על נגד ציווי התורה אלא הרי הוא פועל על דעת עצמו, ה"ה גם לענין היכא דהוא מצד עצמו מחויב במצוה דאי אפשר לומר שעשה את מעשה המצווה מחמת ציווי המשלח דהא הוא מחויב לעשות כן מצד עצמו אלא הרי הוא פועל מצד חיובו גרידא, ולהכי אינו מתייחס המעשה למשלח דאמרין אדעתא דנפשי קעביד.

⁵ וכן לענין מצוות כיבוד אב ואם אם אומר אחד האחים לאחיו לעשות דבר פלוני עבור אביו אינו יכול למנותו שליח כיון דגם אחיו מחויב כמותו, רק אם אומר לאחר שאינו אחיו לעשותו עבורו מועילה השליחות אע"פ שגם האחר מחויב במצוות חסד מ"מ במצוות כיבוד אב ואם אינו שייך ובזה הוא שלוחו של הבן, ונמצא דאותו המעשה הוא מיוחד גם לשליח לענין מצוות חסד וגם למשלח לענין כיבוד אב ואם, ובלא"כ יש הסוברים דכל מעשה שליחות מיוחד עבור שניהם.

ובדבר אברהם חלק ב' סימן א' דן בדכל מילה מ"מ מברכים 'על' משום אפשר בשליחות של אבי הבן דהא כיון דאם אין האב מל הרי המצווה מוטלת על כל ישראל, וא"כ כשאין האב מל אלא מצוה לאחר שימול בשליחות הרי השני פועל על כן פי חיובו עצמו ולא על פי ציווי האב, יעו"ש.

⁶ ויעינין בספר אסיפת שמועות למרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א חנוכה סימן א' שכתב שם וז"ל מיהו יש להקשות על הך סברא שכתב הרמב"ן שהרי בגמ' בריש פרק האיש מקדש קידושין מובא מבוואר שאפי' אם אין שלוחו של אדם כמותו בקדשים מ"מ בקרבן פסח דאית לשוחט שותפות בגויה כיון שמועיל מה שצריך לשחוט לצורך עצמו מועיל גם לצורך אחרים, ולדברי הרמב"ן הא הדין נותן לאידך גיסא דאפי' אי נימא דשוחט רק לצורך אחרים שלוחו של אדם כמותו מ"מ היכא ששוחט גם לעצמו לא יתייחס למשלח שהרי הוא עושה את זה לעצמו וצ"ע.

ובגלויין שם כתב ואפשר דבקרבת פסח שכולם שותפים בקרבן א"כ מחויב השליח לעשות גם לצורך אחרים שהרי זה שייך גם להם ולכן אע"פ שגם הוא מחויב ועושה גם מצות עצמו מ"מ מתייחס גם למשלח והצעתו הדברים קמיה רבנו והסכים לזה.

דאין שני בעלי בתים יוצאין בהשתתפות היינו משום דסבירא להו כהטעם הראשון דאכסנאי יוצא יד"ח מדין איש וביתו והשתתפותו הוא רק מפני שאינו דר במקום בקביעות, וכשמשתתף הרי חשיב נר הבית כנר, וא"כ בשני בעלי בתים שכל אחד אוכל מעיסתו לא תועיל השתתפות דאין שייך לומר דייצאו מדין נר איש וביתו, כיון דאינם מקושרים זה לזה כמו באכסנאי דנוכל לומר כן דעל ידי השתתפות חשיב הוא גם כן כבני הבית דסוף סוף מדרי הבית הוא אלא שבלא השתתפות אינו עולה לו בסתמא.

והסוברים דגם שני בעלי בתים יכולים לצאת בנר אחד על ידי השתתפות היינו משום דסבירא להו דהטעם שמועיל באכסנאי הוא אע"פ שהאכסנאי הוא אדם אחר ואינו שייך לבני הבית, מ"מ ע"י השתתפות יוצא מדין שליחות, וא"כ ה"ה גם בשני בעלי בתים שפיר יוצאין מדין שליחות היכי דהנר שייך להם.

השתתף בנרו של בעל הבית ולא ידע בעל הבית אם הדלקתו עולה לאורחו

ויש להסתפק אם שפך האורח שמן לנר של בעל הבית בלא ידיעתו האם מהני הדלקת בעל הבית לאורחו, ולכאורה תליא בספיקא הנ"ל דאי נימא דמדליק בשליחותו הרי כשבעל הבית אינו יודע שהוא מדליק עבורו הרי אינו שלוחו אבל אי נימא שהדלקת בעל הבית עולה לו כשיש לו שותפות בנר שבאמת הוא כאחד מתושבי הבית כיש לו שותפות בנר א"כ גם בלא ידע בעל הבית עולה הדלקת בעל הבית לאורחו שהיה לו שותפות בנר.

והנה לפי זה בנידון דידן האם מועילה השתתפות עם אדם הדר בבית אחר באופן שהדלקתו מועילה גם לביתו, נראה דלמשנ"ת דשני בעלי בתים אינם יוצאין בהשתתפות בפריטי משום דלא מהני שיתוף בפריטי אלא באכסנאי דכיון דחשיב כבני הבית יכול לצאת בהשתתפות, פשוט שבזה אינו יכול לצאת בהדלקת חבירו דאם בשני בעלי בתים הדרים בבית אחד לא מהני שיתוף כ"ש כששניהם דרים בשני בתים לא מהני שיתוף כדי שהדלקת חבירו תעלה לו, אבל אי נימא דגם בשני בעלי בתים הדרים בבית אחד יוצאין יד"ח ע"י השתתפות, הכי נמי לכאורה מהני השתתפות בפריטי אע"פ שהוא דר בבית אחר אע"פ שהיה מקום לומר דבאופן זה גרע כיון דכל אחד גר בבית אחר, כיון דלמשנ"ת הא דאכסנאי משותף בפריטי היינו דמהני שליחות בהדלקת נר חנוכה גם להמחויב בה במקום שמשותף בנר, וא"כ גם באופן זה תועיל ההדלקה לשניהם דסוף סוף הוא שלוחו להדלקה זו ומהני כיון שמדליק את נרו.

ולפ"ז כיון דאירי בשני בעלי בתים שמשותפים בפריטי וע"כ ס"ל למשתתף דמהני שיתוף גם בשני בעלי בתים כמו רב שר שלום גאון והא דלא חששו לשיטת המגיד משנה הוא משום דמיעקר הדין סובר אותו המדליק בפתח החצר דשם הוא מקום ההדלקה שהרי הוא מדליק שם בברכה בעצמו ולא על ידי שיתוף אלא שרוצה לצאת הדעות דס"ל דמקום ההדלקה בפתח חדרו, ולהכי אינו אלא משותף בפריטי, א"כ הוא יכול לסמוך על כך דתועיל לו ההדלקה על ידי השתתפות גם בשני חדרים הסמוכים זה לזה דאי מהני ההדלקה משום שליחות מהני גם לחדר הסמוך וכמשנ"ת.

יבואר הטעם שבנר חנוכה מברכים להדליק ולא על הדלקתו כמו במצוות שאפשר לעשותם ע"י שליח

והנה מה דבנר חנוכה מברכים להדליק ולא על הדלקת נר חנוכה כמו שאר מצוות שמהני בהם שליחות, שהרי גם בהדלקת נר חנוכה מהני שליחות שמי שאינו נמצא בביתו יכול לשלוח אחר להדליק עבורו ומאי שנא דמברכים להדליק, כתב הר"ן בפסחים (דף ז.) דהטעם הוא כיון דצריך להיות השמן ידידיה דאכסנאי אינו יוצא אלא א"כ משותף בפריטי והיינו דבעינן שהשמן יהי' שלו, וא"כ אינו דומה לכל מצווה שמהני השליחות לחוד בלא שהשמן ידידיה ולהכי מברך להדליק.

יבואר אם בעינן בהדלקת נר חנוכה שהשמן יהא שלו

ובס' שלמי תודה חנוכה (סימן כ') למד מדבריו דבכל מדליק נר חנוכה בעינן שיהי' השמן שלו לכל דבר, וכמו דין לכם בלולב דבעינן שיהי' שלו הכנ

יבואר אם בעינין שהפתילות יהיו שלו גם כן

ובשלמי תודה שם כתב דבתשובת הרשב"א סימן תקמ"ב כתב שצריך להשתתף גם בשמן וגם בפתילה, וכ"כ הפמ"ג בא"א תרע"ח סס"ק ג' ונסתפק שם האם צריך להשתתף גם בנר דהיינו הכלי שבו השמן והפתילה, וכתב דבזה א"צ להשתתף דנחשב כמכשירי מצווה, דאינו אלא תנאי בקיום המצווה של הדלקת הנר, אע"פ שבעינין כלי, לכמה פוסקים יעויין בספר שלמי תודה סימן י' שכתב כן בשם המהר"ל מפראג בספר נר מצווה עמוד כ"ד וכ"כ בספר ברכי יוסף סימן תרע"ג בשם החסד לאברהם וכ"כ בשם 'יצחק סגי נהור' בנו של הראב"ד דבעינין כלי להדלקת נר חנוכה אבל בזה כתב בשלמי תודה דלא בעינין שיהא שלו.

יבואר אם יוצא הדלקת נר חנוכה באור החשמל

והנה לענין להדליק נרות חנוכה בנרות חשמל, דכידוע הגר"ע הי' מברך בורא מאורי האש על אור החשמל כדי להודיע לרבים שהחשמל דינו כאש לכל דבר שלא יבואו להקל במלאכת שבת ושמעתה בשם הגאון ר' אברהם לויסון שליט"א שהיה בהבדלה אצל הגאון ר' ישראל זאב גוסטמן זצ"ל בעל הקונטרסי שיעורים שבהבדלה שנעשה בבית מדרשו בירכו בורא מאורי האש על אור החשמל וכשנכנס לביתו לעשות הבדלה בירך על הנר ושאלו למה בביתו אינו מברך על החשמל ואמר לו שגם הגאון ר' חיים עוזר עשה כן שבבית הכנסת בירכו מאורי האש על אור החשמל ובביתו בירך על הנר והיינו טעמא דבעיקר הדין היה ס"ל שהוא אש גמור ורצה להורות הלכה לרבים אבל בביתו בירך כמו שבירכו בכל הדורות על הנר של שעה.

והנה יש להסתפק האם מהני הדלקת החשמל לענין הדלקת נר חנוכה, ובפשוטו היה נראה דלא מביעא להמהר"ל ודעימיה דבעינין כלי ושמן ופתילה דלא דמי לנר כלל אלא אפי' להחולקים על המהר"ל וס"ל דלא בעינין כלי אבל אפשר דאור החשמל חשיב אש אבל אינו נקרא נר דנר אינו אלא בדומה לנר של מנורה וכדומה אבל החשמל אינו נקרא נר כלל.

והנה לענין הדלקת נר נשמה לכאורה פשוט דבעינין נר של אש שבזה נאמר נר ד' נשמת אדם ואינו אלא בכלי ושמן ופתילה, וכן העירו כבר על הנר שמדליקין אצל החזן בבית הכנסת אם מהני באור החשמל או דבעינין נר דווקא דבו נאמר כבדו את ד' באורים.

וכבר האריך בזה בספר **דובב משרים** חלק ג' סימן י"ח שכתב וז"ל ע"ד שאלתו באנשים שנדרו מעות קרן קיימת לחברה בתנאי שלאחר הסתלקותם ילמדו משניות וידליקו נר נשמה ביום היארצייט וכן היא התקנה מאז ועל כן שואל אם בזה שמדליקין נר נשמה בעלעקטרי חשיב כמקיימים התנאי, ולדעתי אינה מהנכון לעשות כן אחרי שגם ה' נשמת אדם ועי' במג"א סי' תר"י ס"ק ג' בשם מהר"ל מנהגים סוף הלכות ערב יום כיפור דגימ' דנר הוא כנגד רמ"ח אברים של אדם וכנגד רמ"ח מ"ע, ומש"ה אשה שיש לה רנ"ב אברים כמבואר בש"ס בכורות דף מ"ה ע"א אינה מוחייבת להדליק נר בערב ויה"כ עיי"ש, ואחר ששם נר לא מיקרי אלא אם יש שלשה דברים הללו בהכלי, פתילה שמן ואור, כמבואר בנתיבות עולם למהר"ל סוף נתיב התורה וז"ל שהדוד דנר היא שלישי כי יש בו פתילה והשמן והאור שתולה בפתילה שבו ההדוד ואם הכלי ג"כ מכלל נר נשאר בתיקו עיי"ש, אלמא מבואר מדבריו הק' דלא בשביל הכלי בלבד הוא נקרא נר רק משום השמן והפתילה והאור וא"כ כיון דבנר עלעקטרי ליכא שלשה דברים הללו לא חשיב בכלל נר ובדאי אין יוצאים ידי חובתם במה שמדליקין נר עלעקטרי לרמז בנר נשמת אדם דזה לא הוה בכלל נר, עכ"ל.

יבואר שמרן בעל אחיעזר והבאים אחריו ס"ל דמהני אור החשמל לנר

חנוכה

אמנם ראיתי בספר פניני חנוכה בשם מרן הגריש"א שכתב שאם אין לו נר להדליק בו יכול להדליק באור החשמל ומברך עליו נוגע למי שנמצא בבית חולים וכדומה שאין אפשרות להדליק בנר אם יכול להניח פנסים של חשמל לצאת בו יד"ח.

נמי בעינין לכם בנר חנוכה, והק' שם מהא דכתב הרמב"ם בפ"א מתרומות שאם אין לו שמן אחר מדליק בשמן שריפה היינו שמן של תרומה טמאה, ומשמע דגם ישראל יכול להדליק בזה ובפשטות משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו⁷ והקשה דהרי אין השמן שלו שהרי הוא ממון כהן, ולדעת הר"ן איך יצא יד"ח בשמן זה⁸.

ואי נימא דבעינין לכם בנר חנוכה אם האב מכין הנרות עבור בנו צריך הבן להגביה הנרות קודם הדלקה דבלא"ה אין הנרות שלו ולא יצא יד"ח, וכן המכין נרות לאורחו להדליק בו צריך ליזכות ולהגביה הנרות קודם הדלקה, ודבר זה לא שמענו מעולם.

ובפשוטו כוונת הר"ן לומר דרק אכסנאי בעינין שיהא הנרות שלו אבל אם הוא מדליק בעצמו הנרות אינו צריך שיהי' השמן שלו, אלא אם מדליק בשליחות ע"י אחר בזה בעינין שיהי' השמן שלו⁹.

יבואר דלב"ש דנוהג שביתת כלים בשבת צריך להפקיר הנר בע"ש א"כ

אין הנר שלו

וראיתי בספר זכר יהוסף ריש פרק במה מדליקין שכתב להוכיח שאין צריך לכם בנר חנוכה שאם בכל גוויני בעינין שיהא השמן שלו א"כ לדעת ב"ש בפ"ק דשבת דף י"ח ע"א דאיכא בשבת דין שביתת כלים והא דמותר להדליק נר בע"ש מפרש הגמ' שם ע"ב דהיינו משום שגר גיגית וקדרה אפקורי מפקר להו, וביאר הרשב"א דמפקיר השמן שבתוך הכלי כדי שלא יובער בשבת, א"כ איך יקיימו אליבא דב"ש מצות הדלקת נר חנוכה בע"ש, הרי השמן אינו שלו וע"כ דלא בעינין שהשמן יהא שלו.

אמנם אכתי קשה מה יעשה אכסנאי בערב שבת חנוכה שצריך להשתתף בפריטי איך יצא יד"ח הדלקת נר חנוכה לב"ש שאסור שיבער נר בשבת אלא צריך להפקירו, וצריך לומר דבאמת אכסנאי לב"ש בערב שבת אינו יכול להשתתף אלא צריך להדליק בעצמו.

אכן אי נימא דהא דבעינין שיהא שלו משום דכיון שגם הוא מצווה בזה להכי אינו יכול לעשותו עבור חבירו אלא חבירו צריך להשתתף עמו כדי שיוכל להוציאו יד"ח, אבל היכא דהוא מדליק בעצמו נר חנוכה אינו צריך שיהי' הנר שלו, וא"כ קשה דהא גם בכל המצוות דמהני בו שליחות הרי אם הוא גם כן מחויב באותו מצווה אינו יכול לעשותו עבור חבירו וכמש"כ הרמב"ן אלא ע"י השתתפות וכדו' מהני הדלקת חבירו, וא"כ מאי חילק הר"ן בין הדלקת נר חנוכה לכל המצוות שאפשר לעשות ע"י שליחות דבנר חנוכה בעינין שיהי' הנר שלו, הא כיון דנתבאר דאין צריך שיהי' הנר שלו אלא כשעושה כן ע"י שליחות אבל כשעושה את המצווה שלא בשליחות יכול לברך גם היכא שאינו שלו א"כ דמי נ"ח לכל המצוות הנעשות על ידי שליח שברכתו 'עלי' שגם בהם הרי עליו להשתתף היכא שמחויב באותו מצווה [או דלא מהני השתתפות ואינו יכול להוציא יד"ח], ומאי שנא.

ונראה מדברי הר"ן דלא מהני שליחות בלא שהשמן שלו משום **דבנר חנוכה בעינין הדלקה ידידיה או שהשמן יהא שלו** אבל לא מטעמא שכתב הרמב"ן שכל שהוא חייב בהמצווה אינו יכול ליעשות שליח עבור חבירו, אלא בעינין שיהא לו שייכות בהנר או מפאת הדלקה או מפאת שהשמן שלו, ולהכי חשיב מצוות הדלקת נר חנוכה מצווה שאינה נעשית על ידי שליח ולהכי מברך להדליק, ואינו דומה לשאר מצוות דאפשר לעשות ע"י שליחות בסתמא.

⁷ ויעויין בספר פרי יצחק ח"ב סימן י"ח מש"כ בטעמו של הרמב"ם בזה.

⁸ יעו"ש בשלמי תודה שכתב דאפשר דאירי בנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן שהשמן שלו או שקנהו מכהן, אלא דאסור בהנאה של כילוי ובה תהי' הרמב"ם להדליק לנר חנוכה משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

⁹ יעויין בשדי חמד מערכת חנוכה אות ט"ו שהביא דברי האחרונים שדנו בזה אם בכל נר חנוכה בעינין שהנר יהא שלו ובספר פניני חנוכה למרן הגריש"א נקט דבעינין שיהא השמן שלו בכל נר חנוכה.

ובמ"ב סימן תרע"ג ס"ק ב' שהביא מהשואל ומשיב שנסתפק בשמן גזול אם יוצא משום מצווה הבאה בעבירה והרי אינו שלו ומבואר דאין השמן צריך להיות שלו אלא דבשמן גזול אפשר דאינו יוצא משום מהבב"ע.

ובספר חוט שני חנוכה עמוד ד"ש כתב המדליק עצמו א"צ שיהא השמן שלו, וכן הוא בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן פ' יעו"ש.

שוב ראיתי באחיעזר חלק ד' סימן ו' שכתב וז"ל על דבר השאלה ע"ד הדלקה וכבוי העלעקטערי בשבת ויו"ט הדבר פשוט שחייב בזה משום מבעיר ומכבה וכן פרסמו בזה כמה פעמים בהודעות פה וכן אם מבשל בשר בחלב ע"י עלעקטערי חייב משום מבשל וכך כתב בשו"ת בית יצחק להגר"י שמעלקיש ז"ל אב"ד לבוב חיו"ד סי' ק"כ ובח"י ח"ב סי' ל"א בהשמטה וגם מבורר שם דמותו לברך על הדלקת נר לשבת על העלעקטערי רק לענין הדלקת נר חנוכה בשמן וזית מצוה מן המובחר ועוד עפ"ש הרמ"א סי' תרע"ח

שיזר להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהי' היכר כלל וגם להדליק ביו"ט הוי מוליד דע"י הרכבת הכחות מוליד הכח, עכ"ל, ומבואר בדבריו דמעיךר הדין יוצאין הדלקת נר חנוכה באור החשמל.

אמנם בחשמל שלנו שאינו מבעיר אש כלל לכאורה הכל מודים שאין יוצאין בו הדלקת נר חנוכה וצ"ע.

בענין שמו של בנימין בן אוני בן כוחי שנולד מכה מסירת הסמנים

זאת ונתנה לך גם את זאת בעבודה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות ונתן לו את רחל מיד ולא המתין עד שיעקב יעבד עמו עוד שבע שנים כמו שעשה בראשונה אלא שעשה כן כדי להשיאו מיד שתי אחיות כדי שלא יוכל לחזור עוד לארץ ישראל אלא ישאר אצלו, עכ"ל. ויעוין בחת"ס על התורה שכתב דגם רחל נתנונה לקרותו בן כוחי והיינו שהוצרכה ליפטר מן העולם משום שיעקב נשא שתי אחיות ולפי שגברה ונתנה הסמנים לאחותה הוצרכה ליפטר מן העולם קודם הכנסת לארץ ישראל כמש"כ הרמב"ם סוף פרשת ויצא וזה מה שכוונה בקוראו לו בן אוני בן כוחי שנתתי הסמנים לאחותי והוצרתי ליפטר מן העולם.

ואפשר דכוונתו שהי' באמות מה שזכתה רחל לבנים היה בגלל מסירת הסמנים כמש"כ רש"י עה"פ ויזכור אלוקים את רחל וזכר שמסרה הסמנים ללאה ולכן הוצרכה ליפטר מן העולם קודם כניסתה לארץ ונמצא שמסרה נפשה כפשוטו לכבוד אחותה שהיתה צריכה ליפטר מן העולם בגלל מסירת הסמנים, אבל הבינה רחל שכל מה שזכתה לבנים היה בגלל מסירות נפש זו שהי' עקרה היא ולכן קראתו בן אוני בן כוחי שלא יבואו לומר ראו מסירת הסמנים הביאה לה את מיתתה אלא אדרבא מסירת הסמנים הביאה לה את החיים הנצחיים שזכתה לבנים בשביל זה ועל ידי זה היא חיה לנצח בזכות כח זה של מסירת הסמנים.

וגם מה שנפטר ונקברה בדרך אפרתה הוא כדי שבניה יתפללו על קברה והקב"ה יאמר לה יש שגר לפעולתך והוא שבשגר היותו שויתרה על יעקב אבינו לאחותה זכו כל ישראל להתקיים בגלותם ולחזור מארץ אויב.

שקראתו בלידתה אבל איך יקראוהו בן כוחי וכי איזה כח היה בלידתה שתקראוהו בשם זה. ובספר באר יוסף סוף פרשת ויצא כתב על הפסוק אם תענה את בנותי וברש"י שם למנוע מהם עונת תשמיש עכ"ל, וז"ל וצריך להבין דבשלמא החשש שלא יקח נשים על בנותיו הוא דבר שהיה לו להעלות על הדעת ולחשוש לזה, אבל מה היה החשש של לבן שיענה אותו מתשמיש, והלא כבר גר יעקב עמהן שלש עשרה שנה וכי מנע מהן עונתן ואיזה הגיון יש בדבר שבא עכשיו ללמד ליעקב הלכות דרך ארץ, אולם ידוע מה שכתב הרמב"ם בפרשת תולדות שמה שקיימו האבות את התורה היה רק בארץ ישראל ויעקב שנשא שתי אחיות משום שהיה אז בחו"ל, ובפרשת אחרי כתב ג"כ שרחל מותה בהכנסם לארץ מפני שהיא היתה הנישאת באיסור, וכתב ג"כ שנראה שנתעברה בבנימין קודם בואם בשכם ולא נגע בה בארץ כלל משום איסור שתי אחיות.

והנה לפי זה צריך לומר שכשהי' בדעתו של יעקב לחזור לארץ ישראל חזר על מנת לפרוש מהן או מאחת מהן ואולי כשקרא יעקב לרחל וללאה השדה אל צאנו והודיען על רצונו לחזור לארץ לקח מהן רשות גם על הענין הזה, והנה לבן ידע שיעקב מקיים את המצוות בארץ ישראל ובודאי שיפרש מהן או מאחת מהן בבואו לארץ ומה הטעם השביעיו שלא לענות אותו מתשמיש, שאולי בגלל זה יתחרט יעקב ויחזור שוב לחוץ לארץ אצל לבן כיון שאי אפשר לו לדור בארץ עם שתי אחיות אם לא יפרוש מהן.

ואפשר שבזה היתה ערמת לבן לתת ליעקב שתי אחיות כדי שתהיה זו סיבה ליעקב שישאר אצלו בחוץ לארץ ולא יוכל לחזור לא"י, ובכוונה זו אמר לו ג"כ מלא שבוע

איתא בפרשת וישלח ותקרא לו בן אוני ואביו קרא לו בנימין, וברמב"ן כתב פירש רש"י בן אוני בן צערי, בנימין נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהוא בנגב, כשאדם בא מארס נהרים, כמו שאמר בנגב בארץ כנען (במדבר לג מ), הלך ונסוע הנגבה (לעיל יב ט), בנימין, בן ימין, לשון צפון וימין אתה בראתם (תהלים פט יג), ולפיכך הוא מלא, ע"כ לשון רש"י.

וכתב הרמב"ן וז"ל ולא הבינו זה שתהא ארץ ישראל דרומית לארס נהרים, וכו', והנכון בעיני כי אמו קראתו בן אוני ורצתה לומר בן אבלי, מלחם אונים (הושע ט ד), לא אכלתי באוני (דברים כו יד), ואביו עשה מן אוני כחי, מלשון ראשית אוני (להלן מט ג), ולאין אונים (ישעיה מ כט). ולכן קרא אותו בנימין, בן הכח או בן החזק, כי הימין בו הגבורה וההצלחה, כענין שכתוב (קהלת יב) לב חכם לימינו, ימיך תמצא לכל שונאך (תהלים כא ט), ימין ה' רוממה (שם קיח טז), רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו, כי כן כל בניו בשם שקראו אותם אמותם יקראו, והנה תרגם אותו לטובה ולגבורה, וראיתי בבראשית רבה (פב ט) בן אוני בן צערי, ואביו קרא לו בנימין בלשון הקדש. ולא ידעתי מהו, כי הכל לשון הקדש, וכן שם כל בניו לשון קדש הוא, אבל רמזו למה שאמרת, שתרגם הלשון לטובה, עכ"ל.

ומבואר בדבריו שקרא לו יעקב באותו שם שקראתו אמו אלא שפירש אוני גבורתי ולא צערי כמו שפרשתו אמו אלא אותו שם בפירוש אחר שהוא בן כוחי.

ומכל מקום למה נקרא שמו בן כוחי וכי איזה כח נמצא בבנימין שנקרא בן כוחי והרי רחל נפטרה באותו הפרק וקראתו על שם שנולד בעת פטירתה ובשלמא אם שמו בן אוני הכונה בן צערי מובן היטב שקראתו על שם מה

בענין י"ג פרצות שפרצו מלכי יון וי"ג תיבות בברכת להדליק ובברכת שעשה נסים

כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם. כתוב אחד אומר (ויקרא א, א) וידבר ה' אליז מאהל מועד, והוא חוץ לפרכת, וכתוב אחד אומר (שמות כה, כב) ודברתי אתך מעל הכפרת, בא זה והכריע ביניהם, משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת, עכ"ל, והוא מכון כנגד המדה השלש עשרה של רחמים כמש"כ המהרש"א.

ואיתא בבראשית רבה פרשת בראשית פרשה יט ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים, אמר רבי חנינא בן ססן ארבעה הן שפתחו באף ונאבדו באף, ואלו הן נחש, ושר האופים, ועדת קורח, והמן, נחש (בראשית ג) ויאמר אל האשה אף, שר האופים (שם בראשית מ) אף אני בחלומי, עדת קרח (במדבר טז) אף לא אל ארץ, המן (אסתר ה) אף לא הביאה אסתר.

וראיתי ששאל רבינו החת"ס בהיותו נער, את בעל ההפלאה כשהתחילו ללמוד בשיבה מסכת כתובות למה מתחיל פרק אע"פ בכתובות בתיבת אף שאמרו ארבעה פתחו באף ונאבדו באף, ואיך פתחו חכמים פרק אע"פ באף, ותירץ על פי מה דנוע כי התורה שבעל פה, שהם הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, המה מכונים כנגד הי"ג מדות של רחמים, ומסכת כתובות קראו הקדמונים ש"ס קטן, ובה נמצא י"ג פרקים, ופרק אף על פי הוא פרק החמישי, ומכון כנגד מדת 'אפים', ולכן פיהם פתחו בחכמה, לפי שאף הוא נגד אפים, יעו"ש.

העשירות ולא המאות כמ"ש בכ"מ ששים שהוא משלים העשירות ונראה לכון בזה המספר י"ג הנוגע לכל דבר שבקדושה כגון י"ג מדות של הקדוש ברוך הוא ומלות אח"ד שהוא גימטריא י"ג מורה עליהם שמדות הללו סובבים על אחדות ואינן משתנים בריבויים רק לפי פעולת המקבל גם מדות התורה הקדושה הם י"ג שהתורה נדרשת בהם גם מדות האדם כשכא לכלל קדושת המצות הם י"ג שנים ולזה בקדושת השבת לעיל דזבן ר' אבא לכבוד השבת במספר הזה בתליסר איסורי מתליסר טבחי על כוונה זו וזה יוסף מוקיר שבי מסתמא נמי דהיה קונה לכבוד שבת במספר הזה י"ג ועל כן זכה למספר הזה ל"ג עיליתא דדינרי והני תליסר גמלי ספיקי כו' נקט נמי במספר הזה שהוא ודאי נוגע בדבר קדושה הנאמר באיסורי מאכלות וכן בפ' סדר תעניות דא"ל יחיבנא לך י"ג נהרי דמשכי אפרסמון דכיתא כו' דמענגת בהו על כוונה זו בקדושת עוה"ב ודו"ק:

ושמעתי מידידי הגאון ר' מנחם טוקר שליט"א על מה שהובא בספרים מכתבי האר"י ז"ל שכתב דבחנוכה מאיר י"ג מכלין דרחמי וכל יום מאיר אור אחד וביום ח' מאיר הששה הנותרים, וכן בקריאת התורה קוראין ביום הח' מיום השמיני יחד עם זאת חנוכה המזבח שהוא הי"ג הכולל הכל.

וכן בסוף קריאת זאת חנוכה המזבח יש את המדה השלש עשרה שבהם התורה נדרשת שהם כנגד הי"ג מכלין של רחמים שהרי שני הכתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם הוא המדה השלש עשרה והוא הפסוק ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו וברש"י שם כתב וז"ל שני

בברכת להדליק וברכת שעשה נסים יש י"ג תיבות בכל אחד כנגד י"ג פרצות שעשו יוונים וכנגד י"ג בני חשמונאי כנגד י"ג השתחוואות הכל עולה למניין 'אחד' שהוא בגמ' י"ג.

וגם מי שמברך להדליק נר של חנוכה כתב במהרש"ל לומר של חנוכה בתיבה אחת 'שלחנוכה' ואפשר מהאי טעמא דבעינן שיהיה י"ג תיבות דייקא.

יש מקומות אצל הגויים שלא מזכירים מניין י"ג ובבניין שיש בו קומות רבים יש מספר שתיים עשרה ומספר ארבע עשרה אבל מספר שלש עשרה אין משום שקבלה בידם שהוא מספר שאין עושה טוב עם הגויים והוא משום שכל עיקרם של מלכות אדום להתנגד עם ההכרה של ד' אחד ולכן חינוכם ולימודם שמספר זה הוא מספר שאין להזכירו רח"ל.

והנה במהרש"א חידושי אגדות מסכת נדרים דף מא עמוד א כי הוי גמיר רבי י"ג אפי' כו' אגמריה לרבי חייא ז' כו' בכמה דברים קדושים מצינו מספר הזה י"ג כגון י"ג מדותיו של הקדוש ברוך הוא וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם גם הרמב"ם הניח עיקרים כמנין זה ונאמר כן גם באותן מ"ט פנים שיש לתורה כדלעיל יש מהם י"ג פנים היותר עיקרים לקדושה בהם וכן מספר ה' הוא יותר מסוגל לקדושה בכל דבר כגון השבת והשביעית והיוכל וספירת ז' שבועות ועוד הרבה במדרשות נאמר שכן גם באלו י"ג פנים יש ז' פנים היותר מסוגלים לקדושה וע"כ אגמריה אותן ז' מתחלה לרבי חייא וק"ל, עכ"ל.

ואיתא מהרש"א בחידושי אגדות מסכת שבת דף קיט ע"א בתליסר עיליתא כו' עיין פירש"י והוא דחוק שכונו במספר י"ג בדרך גזמא שאין זה מספר המשלים